

Deze foto is allerm minst nieuw, maar waarvoor deze mensen betogen is niet verouderd, helaas. De premier van Zuid-Afrika, die het besluit heeft genomen – ik neem aan na overleg met zijn ministers – om uit het Gemene Best te treden is, zo hebben wij gelezen, als een held in Kaapstad ontvangen. „Het is geen nederlaag, het is een overwinning” zo heeft hij gezegd. Daarbij kwam het bericht, dat de Zuid-Afrikaanse protestantse kerk zich uit de wereldraad der kerken heeft teruggetrokken en het beeld van een tragische, gewilde isolatie met een martelaarskroon is compleet. Vooral voor de mede-protestanten in de gehele wereld moet dit besluit een harde slag zijn, omdat juist deze regering van Zuid-Afrika zich beroept op de bijbel als richtsnoer van het regeren. Er is blijkbaar een nauwelijks te overbruggen kloof tussen het Oude Testament en het Nieuwe Testament, tussen de „Steile afhankelijkheid” en de minder dogmatische gezindheid. Tragisch voor christelijk gelovigen is deze situatie dubbel omdat beide groeperingen zich baseren en beroepen op Gods woord, op de openbaring, die Christus is.

En deze tragische situatie ontstaat overal waar mensen menen, dat zij tot dezelfde gedachten, daden en inzichten komen, wanneer zij maar open staan en luisteren naar wat God te zeggen heeft. Dat is dan ook – nog eens een opmerking over deze richting – het tragische misverstand van de Morele Herbewapening, die nooit wijst op eigen fouten maar alleen met de duivel van het communisme schermt. Het is maar goed – om op Zuid-Afrika terug te komen – dat premier Verwoerd niet beseft wat voor een hopeloos zware verantwoordelijkheid hij draagt die na deze beslissing nog zwaarder is geworden.

De Goden willen zijn ondergang, want zij hebben hem en de zijnen het verstand ontnomen. Men kan niet ongestraft de klok eeuwen terug zetten, terug naar een wereld van vóór de Franse Revolutie, een wereld zonder mensenrechten, zonder recht van volkeren, een wereld met een volstrekt ongemotiveerd optreden van blanke volkeren. En gestraft zal hij worden.

Vrijheid in denken en doen

Men stelt nogal eens de vraag of het humanisme uit de hoek van de godsdienst nu werkelijk wel zoveel tegenstand ondervindt dat de humanist zich terecht in de vrije ontwikkeling van zijn overtuiging bedreigd voelt. Dat wekt de indruk, zo wordt dan wel gesteld dat de humanist zich pas dan volwaardig voelt wanneer hij door anderen als zodanig wordt erkend. Het Verbond wil „meedoen” met de kerken. Meedoen als geestelijk instituut dat in allerlei verbanden mensen bijeen brengt tot bezinning op het menselijk bestaan. Meedoen in allerlei praktische werkzaamheden van hulp aan en persoonlijke bemoeienis met elkaar, in de vrije samenleving, in ziekenhuizen en strafgestichten, in arbeiderskampen en noemt u maar op. Tenslotte nog: meedoen in de verbreiding van de humanistische overtuiging door middel van communicatiemiddelen zoals pers, radio en televisie.

Is het waar dat die weerstanden tot het verleden behoren, is er werkelijk voldoende begrip voor de vrijheid van keuze naar eigen overtuiging? En is het zo dat wij willen „meedoen” met de anderen, bang dat we anders niet meetellen? Niet worden erkend?

In vijftien jaar tijd heeft het Humanistisch Verbond een basis gelegd voor verdere ontwikkeling van het humanisme en daarvoor is buiten de eigen kring meer begrip ontstaan. Wij mogen hiervoor verwijzen naar het artikel van Pater W. Engelen in het lustrumnummer van Mens en Wereld. Juist op de belangrijke plaatsen binnen de christelijke denkwereld heeft men zich terdege bezig gehouden met serieuze studie van het niet-godsdienstige humanisme. Die aandacht kan alleen maar gunstig zijn voor een grotere waardering in de toekomst, waarbij niemand zal verwachten dat de kerken pleitbezorgers zullen worden voor de principes van ons humanisme.

Wij willen allerm inst beweren dat het moderne humanisme op het terrein van zijn contacten met de kerken geen weerstanden meer te overwinnen zou hebben. Maar wel zijn wij ervan overtuigd dat die weerstanden – en het verzet tegen progressieve denkbeelden in het algemeen – zich niet zozeer aan de spits afspelen en evenmin onder de gewone mensen die zich op elkaar aangewezen weten in de praktijk van het leven. Die tegenstand in het dagelijks verkeer is het felst in de achterhoede waar allerlei invloeden op allesbehalve fraaie wijze blijven doorwerken. Wij treffen het aan

bij bepaalde, in verstarde begrippen vastgeroeste groepen, die zich geen enkele moeite getroosten om inzicht te krijgen in de wereld waarin zij leven.

De man die in de zomer van 1960 de Mont Blanc optrok in de mening dat de wereld zou vergaan, sleepte in zijn gevolg een stoet van duizenden mee die, gedreven door dom bijgeloof of bizarre godsvoorstellingen, diezelfde dag met hem in angst hebben doorgebracht. De religieuze sekte in Rijssen die zieke mensen onder druk probeerde te zetten, zodat ze geen gratis aangeboden televisietoestellen (die „kijkkasten van de duivel”) dorsten aan te nemen, vindt zeker ook elders aanhang. Het zijn deze groepen die de vooroordelen in stand houden.

Modern georiënteerde stromingen in het christendom mogen dan een beter begrip hebben voor de nieuwe verhoudingen van deze tijd, als zij een voldoende tegenwicht vormden, zou het niet mogelijk zijn dat nu nog een minister de mening verkondigt dat geestelijke verzorging van niet-kerkelijke militairen niet aan een behoefte beantwoordt, zouden geen geestelijken meer menen dat humanistische raadslieden zich niet met buitenkerkelijke arbeiders mogen bezig houden.

Ondanks waardevolle contacten tussen christendom en humanisme bestaan er nog teveel belemmeringen voor het doen en laten van de mens die in vrije beslissing een keuze wil doen naar eigen overtuiging. Op die belemmeringen in doen en laten komt het aan. Want vanzelfsprekend is er een innerlijke vrijheid: de onafhankelijkheid van denken kan niet worden aangetast. Maar de mens staat als individu in relatie tot de gemeenschap en zolang hij niet in praktijk kan brengen wat hij zich denkend heeft verworven, komt de keuzevrijheid onvoldoende tot haar recht.

De nieuwe publikatie van het Nederlands Gesprekcentrum over De Vrijheid maakt terecht onderscheid tussen het vrij zijn van en het vrij zijn tot. Pas bij het vrij zijn tot is keuzevrijheid mogelijk en daarmee praktische humanistische arbeid. De vrijheid van bezinning is er en die bezinning zet zich door, onbelemmerd. Maar de vrijheid tot eigen keuze in praktische zin moeten wij nog veroveren, niet in de hoop dat wij mogen meedoen met de anderen, maar werkelijk mee doen naar eigen aard en inzicht.

VI.

Uitgave van het Humanistisch Verbond – Verschijnt om de veertien dagen
16e jaargang no. 7 – 8 april 1961

Kritisch allerlei

Amerika heeft de controle op poststukken uit de Sovjet-Unie afgeschaft, die het jarenlang had volgehouden. Rusland heeft de censuur opgeheven op telegrammen van Westerse journalisten en hun toegestaan vrijelijk van de telefoon gebruik te maken. Dat waren enkele kleine berichten die wij de afgelopen weken konden lezen, maar wij waren er toch blij mee. Mogen we na die lange, lange koude oorlog niet eens op het voorjaar hopen?

Wij weten niet hoe het u vergaan is bij het vernemen van het resultaat van het Eurovisie songfestival. De nederlaag die „ons land” daar heeft geleden heeft evenwel onze nationale trots niet geraakt, toen wij – t.v.-loze cultuurbarbaren als wij zijn – achteraf vernamen dat er weer eens zo’n vertoning had plaatsgevonden. Een dag na dat groots gebeuren beleefden wij iets veel prettigers door te luisteren naar cabaretliedjes met goede Nederlandse teksten, die gezongen en voorgedragen werden door een aantal jonge mensen wier namen wij zelden of nooit door de radio genoemd horen. Een Rotterdamse arts heeft drie jaar geleden het belangrijke initiatief genomen die jonge mensen de kans te geven hun kunnen te tonen, en als u werkelijk gelooft dat er aan Nederlandse liedjes niets beters gepresteerd wordt dan wij zo in het algemeen te horen krijgen, dan kunnen wij u niet anders aanraden dan ook eens het verfrissend bad van zo’n middag te ondergaan. Waarom al dat talent dan nooit voor de radio te horen is? Welnu, dat komt alleen door de haast spreekwoordelijke lange tenen van ons verzuilde volkje, waardoor zelfs namens de regering een omroep moet worden berispt om een paar onschuldige grappjes van Carmiggelt. Schrijft men een liedje voor de radio, dan moet alles eruit wat een zuigeling niet zou kunnen begrijpen en bovendien alles wat wie ter wereld ook maar enige aanstoot zou kunnen geven. Seksualiteit is vanzelfsprekend helemaal taboe, met het gevolg dat op ik-hou-van-jou altijd en eeuwig weer die kleine vrouw moet rijmen of dat eeuwig trouw. Het fraaiste voorbeeld vernamen wij van een tekstdichter die voor de N.C.R.V. een liedje over Rotterdam had gemaakt. Vlak voor de uitzending moest hij het slot omwerken, omdat daar burgemeester Van Walsum in genoemd werd, en dat kón niet, want die is voor de oorlog christelijk-historisch geweest en nu lid van de P.v.d.A.

Een lezer uit Amsterdam stuurt ons een knipsel uit het Algemeen Handelsblad, dat al wat oud is, maar waar toch dingen in staan die nog wel even aan de vergetelheid mogen worden ontrukkt. Het is een artikeltje over de ontwikkeling

in Afrika, dat op zichzelf wel interessant is, maar waarin en passant van zo’n onbegrip voor het begrip humanisme wordt getuigd, dat men zich afvraagt hoe het ooit op deze wijze in een niet-confessioneel blad kon worden afgedrukt. Er wordt bij voorbeeld gesproken over „een neger die op intellectuele avondjes komt spreken en die zich humanistische kunstgrepen heeft eigen gemaakt”, waarbij het aan de lezer wordt overgelaten te bepalen wat in vredesnaam humanistische kunstgrepen zijn, terwijl (alweer) de suggestie naar voren komt dat dat humanisme in hoofdzaak een kwestie van intellect zou zijn. Een eindje verderop heet het, „dat zoveel Europeanen geloven dat met wat goede wil, wat meer geweren en enige economische hulp de revolutie in Afrika inderdaad tot een soort humanistisch symposium kan worden teruggebracht”. Ook hier weer een hoogst merkwaardige kijk op wat men onder humanisme verstaat, alsof men humanisme met geweren zou kunnen bevorderen. De schrijver heeft het waarschijnlijk over iets heel anders willen hebben dan wat hij nu humanistisch noemt. Maar ondertussen helpt hij de confessionele pers nog eens een handje in het verspreiden van waanvoorstellingen over dat humanisme. En dat kan lijkt ons toch zeker niet de bedoeling zijn van onze vrienden bij het Handelsblad.

Het Nieuw Utrechts Dagblad maakt melding van een onderzoek dat, voorzover wij dat al niet wisten, nog eens de voortdurende kerstening van de openbare school naar voren brengt.

„Het deelnemen aan kerstfeestviering op de openbare scholen mag niet verplicht worden gesteld. De ouders moeten tijdig op de hoogte worden gebracht. De wijze van viering moet worden bepaald door overleg tussen het hoofd van de school en de oudercommissie. Deze conclusies trok de Ouderraad van de scholen voor openbaar lager onderwijs te Utrecht uit een enquête naar aanleiding van klachten van oudercommissies, die het niet eens waren met de wijze van kerstfeestviering op de scholen. (Uit deze enquête) bleek dat op het merendeel van de openbare lagere scholen het kerstfeest op de een of andere wijze, zowel tijdens de schooluren als erna, wordt gevierd. De wijze van viering loopt uiteen van een „kaarsjesfeest” tot de opvoering van een kerstspel. Op enkele openbare scholen is het deelnemen verplicht omdat de viering binnen de schooluren valt; op andere scholen is geen verplichting.”

Stelt u het zich maar eens voor: een kerstviering compleet met kerstspel op de openbare school, en dan nog verplicht ook. De humanistische onderwijzeres en leraren zouden het eens in hun hoofd moeten halen ook maar iets propagan-

distisch over hun levensovertuiging te zeggen: de Tweede Kamer zou te klein zijn voor de protesten. Maar dit gebeurt, zo lang de oudercommissies er althans geen stokjes voor steken.

Kenneth Barnes, rector van de Wennington School in Noord-Engeland, heeft een publikatie uitgegeven over wat wij met het weinigzeggende woord nozems plegen aan te duiden. Zijn conclusies, die wij in Het Parool afgedrukt vonden, zijn één felle aanval op mensen in de handel en de publiciteit, die van de nood van deze jeugd profijt trachten te trekken.

„Britse „teenager”-jongens doen alsof hun motorfietsen alles voor hen betekenen, omdat zij eigenlijk naar echte liefde verlangen. De motorfiets wordt gezien als een soort idool en „de vrouwen” als slachtoffers-in-spe, voor wie de motorfiets het lokaas moet vormen.”

Voor de meisjes geldt ditzelfde verlangen naar echte liefde dat zij, evenals de jongens, in hun groep niet mogen uiten, als zij niet voor halfzacht willen worden aangezien. Bovendien geldt voor deze jonge meisjes, dat zij „als slachtoffers van een perfide exploitatie der romantische liefde door dat deel van het zakenleven dat zich met de ontspanningssector bezighoudt, een sterke behoefte gevoelen de aandacht te trekken door zoveel mogelijk van hun fysieke vormen te onthullen. Het resultaat van deze tendensen is dat vele Britse „teenagers” te veel van seks afweten voordat zij de diepere gronden der liefde begrijpen. Dit heeft weer geleid tot duizenden ongelukkige „teenager”-huwelijken en veel te veel onwettige kinderen van „teenager”-moeders.”

Het lijkt ons dat het geschrift van de heer Barnes tot de verplichte lectuur zou moeten behoren voor de redacties van onze o zo romantische damesbladen en van het nog onverholener commerciële Taboe.

Jan Kassies, lid van het VARA-forum Welbeschouwd, heeft in Het Parool nog eens zijn mening over onze damesbladen gezegd, een mening die er niet om liegt, maar die wij voor honderd procent onderschrijven. Wij kunnen helaas niet het hele artikel overnemen, maar het slot laat aan duidelijkheid niets te wensen over:

„Dat is het nu waar ik me aan erger en dat ik op één lijn stel met de sensatiepers: de stelselmatige vertekening die hier door veelal anonieme redacties wordt gepleegd. Het appelleren aan sentimenten die sinds 1789 nog steeds niet uitgestorven zijn en die vooral het nare, afschuwelijke in de wereld moeten bedekken. Heerlijk, nietwaar, om van Loemoemba en Algerije weg te vluchten in de paleizen – de hutten zijn voor rekening van Johan Bodegraven en de V.P.R.O. Vertel me niet, dat die stukjes, die wekelijks „vervalsingen” niet worden gelezen. Ze worden gevretén. Ze horen bij de advertenties, bij de miljoenen die aan de damesbladen worden verdiend.

Daarvoor worden honderdduizenden vrouwen wekelijks geëxploiteerd. Om de winsten en de dividenden voor enkelen. Daarvoor draven alle koningshuizen op, en de televisiesternen, en de pedagoogchelaars, en de astrologen, en de Agamemnon. Ik meen dat dit een variëteit van de pornografie is en noem het de rozegrafie; er wordt een vals spel gespeeld met roze sentimenten over een roze wereld die niet bestaat.”

U weet waarschijnlijk dat Kennedy het Amerikaanse bijzonder onderwijs gechoqueerd heeft door belangrijke bedragen voor het gewone onderwijs beschikbaar te stellen, uitgaande van de stelling dat wie per se wat bijzonders wil daar ook maar voor moet betalen. Vanzelfsprekend zal het nog wel even duren voordat men in ons land zover is, zeker als men weet wat wij kort geleden over de confessionele invloed op ons ministerie van onderwijs schreven. Hoeveel wij hier nog wel van een enigszins gezonde situatie afstaan, bewijst een berichtje in het Algemeen Dagblad:

„Voor ruim drie miljoen gulden worden in nieuwe wijken in Den Haag dertien kleuterscholen in systeembouw gebouwd. Het worden vier openbare, drie rooms-katholieke, drie hervormde, twee gereformeerde en een christelijk-nationale school.”

En waar moeten wij nu in vredesnaam naar toe met onze afgescheiden humanistische kleuter, onderhoudende artikel 3a van de beginselverklaring, levend vanuit een vegetarisch-antimilitaristische blauwe-knoop overtuiging als wij zijn?

Grootmoeder in een stoel

In de antieke amper ademende klok zijn de dode uren verdronken en de tijd gaat langzaam

ongeluk roept hard in de hele uren en pijn slaat echo op de halve muizen en motten komen en gaan

grootmoeder is als een horloge afgelopen in haar stoel; haar hart staat stil haar lichaam is zo koud als zilver, brr!

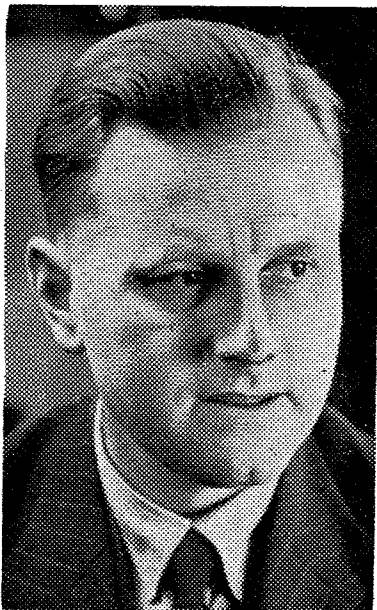
waarom zijn wij blijven staan die mee hadden willen gaan?

Uit: Hans Lodeizen - Gedichten. Amsterdam, 1954.
G. A. van Oorschoot, Amsterdam.

Het cursiefje in Mens en Wereld van 19 november 1960 over het gedrag van geestelijk gestoorde delinquenten bezorgde ons een aantal ingezonden stukken, waaruit bleek dat het wenselijk zou zijn enkele deskundigen hun licht op dit probleem te laten schijnen.

In bijgaand artikel onderwerpt de Groningse hoogleraar prof. mr. dr. P. A. H. Baan de psychiatrische aspecten van het vraagstuk aan een beschouwing. Het ligt in onze bedoeling in een van de volgende nummers prof. dr. G. Th. Kempe, hoogleraar te Utrecht, over de criminologische kanten van hetzelfde probleem aan het woord te laten.

Beleid met visie nodig voor geestelijk gestoorde delinquent

„Ik kan mij dat onbehagen van het publiek best voorstellen als er in de krant heeft gestaan dat er weer een meisje is aangerand of een jongetje vermoord. Dan volgt er een reactie als van die Venlose huisvrouw, die handtekeningen verzamelt van mensen die „afdoende maatregelen” van de minister eisen. Dat kan ik wel begrijpen. Ik vind het zelf ook verschrikkelijk. Maar ik heb er ernstig bezwaar tegen als er in ingezonden stukken en gesprekken wraakkreten opstijgen om levenslange opsluiting of nog ergere vergeldingsmaatregelen. Die zijn even barbaars als kortzichtig. Natuurlijk, de samenleving moet beschermd worden tegen gevaarlijke mensen als geestelijk gestoorde delinquenten vaak zijn. Ik ben de eerste om daarmee in te stemmen. Als iemand verschrikkelijke dingen doet moet hij uit de maatschappij. Maar de maatschappij mag hem nooit verstoten. Levenslange opsluiting zou betekenen, dat men zo'n man definitief afschrijft. Men zou hem dan net zo goed de doodstraf kunnen geven, dat zou misschien nog humaner zijn.

Als de mensen die met hun goedkope wraakoplossingen komen aandragen zelf eens een volwassen kind hadden met gevaarlijke criminele afwijkingen, wat zouden ze dan zeggen als ik vroeg wat er in dat geval moest gebeuren? Ze zouden waarschijnlijk zonder aarzeling antwoorden, dat onverwijd de best mogelijke psychiatrische hulp ingeroepen moest worden om het slachtoffer van die neigingen af te helpen. Die ouders zouden zich terecht verantwoordelijk voelen. Welnu, eenzelfde verantwoordelijkheid draagt de hele gemeenschap (tenslotte is dat een verzameling individuen) voor de ontsporende enkeling. De veiligheid van de samenleving, hoe belangrijk ook, mag nooit ten koste gaan van het lot van, in dit geval: de geestelijk gestoorde delinquent. Wij dienen voortdurend die verantwoordelijkheid voor ogen te houden en ons te bezinnen op constructieve oplossingen voor dit probleem”.

Aan het woord is professor dr. mr. P. A. H. Baan, 48 jaar, hoogleraar in de psychiatrie aan de Groningse universiteit, een van de voornaamste pioniers van een moderne behandelmethode voor „zware gevallen”, waar men tot voor enkele jaren geen raad mee wist. Zijn werk en dat van dr. Roosenburg (zijn medewerkster en opvolgster) en hun staf heeft de Dr. Van der Hoevenkliniek in Utrecht gemaakt tot een trekpleister voor vele psychiaters en rechtsgeleerden uit de hele wereld, die onder de indruk komen van de moedgevende resultaten die hier worden bereikt.

Hij spreekt over de psychiatrie op de afstandnemende, licht-ironiserende toon van een man

die weet hoeveel (vaak onrechtvaardige) verwijten juristen en leken hem en zijn vakgenoten dagelijks in de schoenen schuiven. Hij houdt een mild requisitoir tegen de regering, die meer zou moeten doen om een effectieve behandeling op grote schaal mogelijk te maken, tegen rechters en officieren van justitie, die het psychiatrisch rapport niet altijd op de juiste waarde taxeren en er op willen afdingen, en tegen een ingeworteld wantrouwen bij het publiek, dat de psychiater ziet als de „goedprater” van onvergeeflijke misdrijven.

Maar het volgende ogenblik relativeert hij zijn „demagogische uitspraken” (de uitdrukking is van hemzelf) door nuchter vast te stellen, dat Nederland bijzonder gunstig afsteekt bij het buitenland, dat de regering vaak niet zoveel kan doen als zij wel zou wensen en dat ons land zich mag verheugen in een voorbeeldige rechterlijke macht met onkreukbare rechters, die in toememende mate begrip tonen voor het werk en de betekenis van de psychiater.

Op de goede weg

Hij zegt met het voorzichtige voorbehoud van de secure wetenschapsman: „Ik heb de indruk, dat wij met ons werk in de Van der Hoevenkliniek op de goede weg zijn. Wij zijn bijvoorbeeld tot de overtuiging gekomen, dat de rol van de erfelijkheid volstrekt niet zo bepalend is voor de „ongeneeslijkheid” van geestelijk gestoorde delinquenten als men vroeger wel meende. In feite weten wij daar nog heel weinig van. Wij zijn niet meer zo snel geneigd om te zeggen dat de misdadiger een hopeloos geval is.

Achter het afwijkende en criminele masker van de delinquent blijkt in de meeste gevallen een normale persoonlijkheidsstructuur verborgen te zijn. De behandeling, die vaak jaren kan duren, is er op gericht de delinquent te helpen door dat masker heen te breken, zijn normale gedragspatroon te ontwikkelen en de verbroken verbanden met zijn medemensen te herstellen en te versterken.

Het stellen van een diagnose is moeilijk maar bij de huidige stand van de wetenschap altijd mogelijk. Het beeld dat uit de diagnose tevoorschijn komt is even scherp en duidelijk als een Röntgen-opname. Daarna kan het team van specialisten aan de behandeling beginnen. Die behandeling is zeer intensief en langdurig. Als de psycho-therapeut daarvoor de basis heeft gelegd kan de delinquent in een socio-therapeutisch klimaat langzamerhand geleerd worden zelf verantwoordelijkheid te dragen. Hij krijgt volwaardige arbeid te verrichten en wordt daarvoor beloond volgens een prestatiestelsel. Heeft hij een gezin waarin hij op den duur zal terug-

keren, dan worden ook de leden van dat gezin ter plaatse behandeld en uitvoerig geïnstrueerd om ongunstige invloeden die tot recidive kunnen leiden te elimineren.

Ten slotte, als naar het oordeel van het wetenschappelijke team de risicofactor zo klein mogelijk is, wordt een voorzichtige terugkeer in de samenleving voorbereid. De delinquent die aldus terugkomt is een veranderd mens. Er wordt een werkgever voor hem gezocht, die ook weer uitvoerig wordt ingelicht en die de staf van de kliniek voortdurend op de hoogte houdt. Na verloop van tijd, als alles goed is blijven gaan, krijgt de delinquent een kamer in de stad en is zijn aanpassing zo goed als voltooid.

Blijvende controle nodig

Deze terugkeer in de maatschappij is in de meeste gevallen mogelijk. Wel is meestal een levenslange nazorg noodzakelijk. Het is net als bij patiënten die een ernstige suikerziekte hebben gehad. Deze mensen kunnen tegenwoordig ook tot op zekere hoogte een normaal leven leiden en hun werk verrichten, mits zij blijvend onder controle van de arts staan. Dat geldt in de meeste gevallen ook voor de geestelijk gestoorde delinquent. De basis van zijn behandeling en van zijn zorgvuldig begeleide terugkeer in de maatschappij is de continuïteit. Elke verbreking van die continuïteit kan een ernstige terugslag betekenen en vergroot de kans op recidive.

Minister Beerman heeft onlangs in de Eerste Kamer gezegd, dat de veiligheid van de samenleving primair moet zijn en dat psychiaters de delinquent niet in de eerste plaats als hun particuliere patiënt moeten zien wiens belang het zwaarst moet tellen. Ik ben het daar wel eens, hoor, maar als je er goed over nadent is die uitspraak toch niet meer dan een fraaie slagzin. Want het individuele belang van de patiënt loopt immers bijna altijd parallel met het maatschappelijk belang! Stel eens dat ik voorbarig adviseer tot een proefverlof op een tijdstip dat de delinquent nog gevaarlijk is. Er is dan inderdaad grote kans dat er ongelukken gebeuren en dat de gemeenschap wordt geschaad als de delinquent weer een misdrijf begaat. Maar tegelijk betekent dat, dat de patiënt zelf soms weer voor jaren achterop raakt en we weer net zo ver zijn als toen we met zijn behandeling begonnen.

Nee, wij zijn meestal nog strenger en voorzichtiger dan de rechter. Als een delinquent veroordeeld wordt en de gevangenis ingaat zonder daar behandeld te worden, dan komt hij volgens de wet na het uitzitten van zijn straf vrij. Op dat moment is hij vaak veel gevaarlijker dan op het tijdstip van zijn veroordeling, want de gevangenis heeft bepaald niet bijgedragen om hem van zijn criminele neigingen te genezen. Integendeel.

U vraagt mij hoe wij er nu in Nederland voor staan. Ik heb al gezegd: in verhouding tot het buitenland zeer gunstig. De resultaten die wij met ons werk in de Van der Hoevenkliniek bereiken zijn bemoedigend. Maar het is nog op te kleine schaal. In de meeste bestaande inrichtingen worden de delinquenten niet of nauwelijks behandeld. Er zijn eenvoudig geen specialisten genoeg, er is geen gelegenheid voor. Voor goede inrichtingen, de opleiding van personeel en research is veel geld nodig en dat geld moet er komen. Het instituut van de ter beschikkingstelling is op zichzelf helemaal niet zo slecht, maar om het ook werkelijk effectief te maken moet er een uitgebreid en doeltreffend apparaat aanwezig zijn. In de huidige toestand krijgt minder dan tien procent van de delinquenten de behandeling die de psychiaters nodig oordelen!

Vrij beperkte groep

Weet u overigens, dat het maar een tamelijk beperkte groep is waar wij nu steeds over praten? Ik kan het u eenvoudig voorrekenen. Er zijn heel veel mensen die op de een of andere manier wel eens de wet overtreden zonder dat dat consequenties heeft. Zo tolerant is de samenleving wel. Slechts tien tot vijftien procent van de tota-

le bevolking komt ooit met de justitie in aanraking. Voor tweederde van die groep is een kleine correctie (een schrobbering, een boete, een voorwaardelijke straf) voldoende afschrikwekkend. Ze komen in elk geval niet in de gevangenis en de rechter ziet ze nooit meer terug. Van de overblijvende vijf procent komt viervijfde maar één keer in de gevangenis. Voor hen is die ene keer voldoende om ze voortaan op het rechte pad te houden. Blijft over één procent. Dat zijn de echte recidivisten, van wie sommige al heel jong begonnen zijn. Ik verbaas me er eigenlijk steeds weer over dat het er maar zo weinig zijn. Maar het is wel veruit de lastigste groep.

Er was laatst een man die voor de 68ste keer veroordeeld werd. En iedere keer had hij zich stellig voorgenomen dat het de laatste zou zijn. Dan is er duidelijk iets mis. In zo'n geval roept de rechter de psychiater er bij. Gelukkig gebeurt dat in toenemende mate. De enkele officier van justitie die al begint te sputteren zodra het psychiatrisch rapport ter sprake komt wordt tegenwoordig ook door zijn collega's niet serieus meer genomen. De rechter die in deze gevallen in toenemende mate twijfelt zou wellicht nog vaker het oordeel van de psychiatrische deskundige willen vragen, maar soms stuit dat eenvoudig af op een praktische onmogelijkheid: het aantal artsen/zenuwartsen dat gespecialiseerd is in de forensische psychiatrie is beperkt.

U kent wellicht het standpunt dat ik al vaker heb verkondigd. Als een ideale vorm van rechtspleging zie ik een soort „ronde tafelconferentie”. We hebben op het ogenblik een situatie die, enigszins overdreven, op het volgende neer komt. Aan de ene kant de officier van justitie, die de beklagde ambtshalve afschildert als een baarljke duivel en aan de andere kant de verdediger, die zijn cliënt voorstelt als een engel van goedheid, het slachtoffer van allerlei nare omstandigheden. Tussen die beide ridicule voorstellingen in moet de rechter op goed geluk maar ergens mikken, in de hoop dat zijn vonnis goed zal uitvallen.

Ronde tafel gewenst

Ik zou graag willen, dat alle betrokkenen bij het strafproces, openbaar ministerie, rechter, verdediger, getuigen, deskundigen en verdachte, rond de tafel plaats namen, niet om elkaar vliegen af te vangen, maar om met elkaar een zo rechtvaardig mogelijke oplossing te vinden, die zowel rekening houdt met het algemene belang als met het individuele belang van de verdachte. Na een dergelijke samenspraak zou de voorzittende rechter, aan wie het beslissende woord is voor het bepalen van de strafmaat, een vollediger en evenwichtiger overzicht hebben om tot een juist vonnis te komen dan thans het geval is.

Een dergelijk systeem wordt al toegepast door de kinderrechtter en ik zie niet in waarom het voor volwassenen niet zou voldoen. Wat wij dringend nodig hebben is een beleid met visie, waarin dit hele probleem van de geestelijk gestoorde delinquent breed en met een ruime blik op de toekomst wordt aangepakt. Als de geestelijke volksgezondheid in ons land op hetzelfde peil stond als de lichamelijke zou het grootste deel van wat nu delinquenten zijn de rechter niet eens bereiken.

En wat ik tenslotte nog wilde zeggen over het gevaar dat een behandelde delinquent oplevert voor de maatschappij: risico's zijn nooit helemaal uit te sluiten. Als we verkeersongelukken, die toch ook zoveel slachtoffers eisen, totaal zouden willen vermijden, zouden we alle verkeer moeten verbieden. Dat is natuurlijk een onzinnige en onmogelijke maatregel. Risico lopen we altijd. En de delinquent die na een lange en intensieve behandeling in de maatschappij terugkeert vormt ook een risico. Maar het is een wetenschappelijk nauwkeurig afgewogen risico, dat de samenleving verplicht is te dragen wil zij geen onrechtvaardigheid begaan aan het individu”.

Scène
uit „Het mes”
(cliché
Nieuwe Pers)

Het mes

Een volwaardige Nederlandse speelfilm

De kreet „De Nederlandse speelfilm wordt volwassen!” is bij het verschijnen van Fons Rademakers' „Het Mes” al uit en terna aangeheven. Maar het is nu eenmaal moeilijk om een betere definitie te geven van dat, wat deze laatste Nederlandse film van zijn voorgangers scheidt. De vaderlandse speelfilms waren (in tegenstelling tot de documentaires, dit zij hier, misschien ten overvloede, nog eens uitdrukkelijk vermeld) op enkele uitzonderingen na, namelijk niet critiseerbaar. Waren het buitenlandse produkten geweest, zij zouden (zo ze al op onze beeldschermen waren verschenen) ongetwijfeld allerwegen met een paar woorden zijn afgedaan, maar nu voelde men zich verplicht er een lang stuk uit te persen.

Bovendien verwekten zij bij de toeschouwer een gevoel van onbehagen: hij kon er zich niet aan overgeven, hij zat aldoor angstig op het puntje van zijn stoel te hopen, dat regisseur en spelers er toch alsjeblieft maar uit zouden komen en hij lachte opgelucht en enigszins krampachtig als er eindelijk eens iets leuks kwam. De moeite die het gekost had om zover te komen was er met lepels af te scheppen.

Toch is „Het Mes” zeker niet zomaar uit een bewolkte hemel komen vallen. Rademakers bewees namelijk reeds in zijn eerste film „Dorp aan de Rivier” (in Nederland misschien onderin het buitenland zeker overschat), ondanks alle bezwaren die er gemakkelijk tegenin gebracht konden worden, dat hij van het métier kaas had gegeten. Met „Makkers staakt uw wild geraas” werd de goede indruk versterkt. Nu, met „Het Mes” is dan eindelijk komen vast te staan dat Nederland beschikt over een speelfilmregisseur van formaat.

De basis voor Rademakers' film vormde het korte gelijknamige verhaal uit Hugo Claus' bundel „De Zwarte Keizer”. In het scenario, eveneens door Claus geschreven, is dit verhaal uitgebreid en enigszins gekuist.

Thomas, een jongen van dertien, die met zijn

moeder, een rijke, nog mooie, nog jonge weduwe op een dromerig kasteeltje in Zuid-Limburg woont neemt afscheid van zijn argeloze jeugd. Aanleiding tot de turbulente gebeurtenissen, die zijn bewustwording markeren, is een exotisch mes dat hij gegapt heeft op een missie-tentoonstelling. Hij praat ermee tegenover zijn huisleraar en tegenover zijn vriendinnetje Toni. Als de twee kinderen er getuige van zijn hoe twee leden van een jeugdgroep een meisje misbruiken en Thomas kort daarna meemaakt, hoe zijn moeder zich vernedert voor de huisleraar met wie ze een verhouding heeft komt het tot een uitbarsting: hij loopt weg van huis en als hij terug wordt gebracht vliegt hij in zijn woede met het mes op zijn moeder af.

Aan het begin van de film (eigenlijk is het één grote flash back, waarin Thomas de gebeurtenissen van die korte en toch zo eindeloos lange zomer herbeleefd) en aan het eind zien we hem vertrekken, hij wordt naar een kostschool gebracht, zijn situatie tussen de moeder en de huisleraar is onhoudbaar geworden.

Er is op deze film zeker het een en ander aan te merken: de monologue intérieur is wel eens te trekkerig, zo nu en dan schaaft het geluid het beeldritme in plaats van het te ondersteunen (zo zou de surrealistische droom van Thomas veel indrukwekkender zijn geweest zonder geluid), de scène met de soldaat aan het eind is te lang en te toneelmatig. Maar veel belangrijker dan de contra's zijn de pro's: wat Fons Rademakers met zijn spelers (de kinderen Reitze van der Linden en Marie-Louise Videc en de volwassenen Ellen Vogel en Paul Cammermans) en met het Zuid-limburgse landschap doet is bewonderenswaardig. Maar nog belangrijker is dat zijn film een eigen sfeer ademt en een eigen beeldmelodie bezit. Gezichten, beelden, scènes blijven ons bij en dat is een ongekened iets voor een Nederlandse speelfilm.

Willy Berg

Daar ZIT ik mee

Mej. C.,

Het is begrijpelijk, dat de tragische geschiedenis, die u lang geleden hebt meegemaakt, u nog altijd bezig houdt. En dat ze weer sterk in uw gedachten terugkwam, toen u in een blad voor astma-bestrijding een soortgelijke geschiedenis las, hoewel die gelukkig minder tragisch afliep.

In beide gevallen ging het om jongens in de puberteitsjaren. Mag ik hun geschiedenissen, zoals u ze in uw brief beschrijft, hier in het kort weergeven?

In het eerste geval betrof het een jongen, die tegen de verwachting in op de middelbare school niet kon meekomen. De vader kon het niet anders dan als luiheid zien en hij werd in die opvatting nog gesterkt doordat de huisdokter eenzelfde mening was toegedaan. De jongen werd bij een leraar in huis gedaan en daar streng aangepakt. Uzelf, Mej. C., zag de jongen heel anders. U dacht dat het in tijdelijke puberteitsmoeilijkheden gelegen was. En ook uw mening werd bevestigd door een huisarts, bij wie de jongen eens logeerde en tegenover wie hij zijn hart had uitgestort. Het is u evenwel niet gelukt de vader daarvan te overtuigen. Die bleef hardnekkig bij zijn conclusie: De jongen is lui en hij moet flink worden aangepakt. Toen kwam de tragische afloop. De jongen werd ziek, kwam in lichamelijk en geestelijk deplorabele toestand naar huis, waar hij kans zag vergif in te nemen en na enige dagen overleed.

In het tweede geval betrof het een jongen die aan astma leed. Hij was voor een kuur naar Davos geweest en opgewekt en genezen teruggekomen. Zijn moeder heeft grote dingen met hem voor! Na zijn eindexamen zal hij naar de Handelshogeschool! Maar de jongen heeft daar helemaal geen zin in. Moeder tracht haar wil door te zetten en de jongen reageert daarop met nieuwe astma-aanvallen. De vader roept deskundige hulp in. Ook deze jongen wordt buitenshuis geplaatst. Hij slaagt voor zijn eindexamen en heeft „de kracht en de moed zijn moeder te trotseren en een loopbaan te kiezen die hemzelf het beste voorkomt.”

In beide gevallen ziet u twee dingen als de oorzaak: Liefdeloosheid van de zijde van de ouders of van één van de ouders, en gebrek aan inzicht. Het lijkt zeker dat beide dingen in deze gevallen een rol hebben gespeeld.

Onze kinderen moeten thuis een liefdevolle omgeving vinden en begrip voor hun noden. Bij vader en moeder moeten zij warme toegenegenheid ontmoeten en zich veilig voelen en niet bedreigd. Een moeder, die haar kind een richting uitdrijft, die het kind zelf niet wil, wordt voor dat kind een bedreiging. Zo'n moeder heeft ook meer zichzelf lief dan haar kind. Met die Hogere Handelsschool wil zij – misschien zonder dat ze dit zelf beseft – haar eigen ijdelheid strelen. De vader, die zijn zoon als alleen maar lui bleef zien, heeft het eveneens aan liefdevolle toewijding ontbroken. Hij zou zich anders meer in uw verontrusting en in die van de arts bij wie de jongen gelogeed had, hebben verdiept.

En juist in de puberteit, de moeilijke periode waarin de kinderen bezig zijn aan hun kind-zijn te ontgroeien en evenmin nog volwassen zijn, hebben ze onze liefde en de warmte en veiligheid van hun thuis dubbel nodig. De groei van kind naar volwassenheid gaat dikwijls met een grote onevenwichtigheid gepaard. De pubers weten met zichzelf in die tijd veelal geen raad. De lichamelijke en geestelijke veranderingen brengen een grote onrust in hen teweeg. Het ene moment zijn

ze nog volledig kind en in hun spel geheel gevangen. Het andere moment willen ze als volwassenen doen en als zodanig worden beschouwd. Daartussen worden ze heen en weer geslingerd. Ze voelen zich noch in hun oude kinderwereld, noch in de wereld der volwassenen geheel thuis. Ze zijn hun oude zekerheid verloren en ze hebben nog geen nieuwe gewonnen. Het is geen wonder dat onze kinderen in die tijd moeilijk kunnen zijn en eigenwijs. Als we ze niet met liefde en begrip tegemoet treden, maken we brokken.

't Zijn trouwens niet alleen de pubers die liefde nodig hebben. Dat hebben we allemaal, ons hele leven lang. Als baby zelfs al. In een Amerikaans medisch tijdschrift heeft eens 't verslag van een onderzoek gestaan, waaruit dat sterk bleek. In de baby-afdeling van een ziekenhuis kwam een ongewoon grote sterfte voor. Men kon aanvankelijk de verklaring daarvan maar niet vinden. Alles was er zeer modern en hygienisch ingericht. De voeding was wetenschappelijk uitgedokterd. De verzorging was prima. Totdat men de oorzaak eindelijk vond. Het ging

Rubriek voor persoonlijke moeilijkheden en levensvragen onder redactie van C. H. Schonk, humanistisch geestelijk raadsman, met medewerking van deskundigen op verschillend terrein.

Brieven over de „dingen waarmee men zit” kunnen worden gericht aan C. H. Schonk, p.a. Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht. In elke brief moet, als bijdrage in de administratiekosten f 1,- aan postzegels worden ingesloten.

Bij de bespreking van uw probleem in deze rubriek wordt uw naam uiteraard niet genoemd, maar wordt u met een bepaalde letter aangesproken. Van deze letter krijgt u bericht. Bovendien wordt u het betreffende nummer van Mens en Wereld toegezonden. Ingeval men de betreffende stukken niet op het eigen adres zou willen ontvangen, kan van een correspondentie-adres of poste restante gebruik worden gemaakt. Dit moet dan naast het eigen adres duidelijk worden vermeld.

Brieven die, om redenen van plaatsgebrek of anderszins, niet in de rubriek worden besproken, worden persoonlijk beantwoord.

er allemaal zo zakelijk en perfect georganiseerd toe, dat de verpleegsters geen tijd hadden wat liefde en warmte aan de kinderen te geven. Toen daaraan meer aandacht werd besteed, hield de abnormale baby-sterfte op.

Een vriend van me, die mij over deze publikatie vertelde, voegde er heel fijntjes aan toe, dat hij nadat hij het artikel gelezen had, direct begonnen was veel liever voor zijn vrouw te zijn. Heel verstandig. Het geldt niet alleen voor baby's en pubers. Ook de vrouwen hebben liefde nodig. En om protesten te voorkomen, erken ik het maar dadelijk: de mannen evenzeer!

Het was echter niet alleen liefdeloosheid, die tot de ernstige gevolgen in de aangevoerde gevallen heeft geleid. Het was ook gebrek aan inzicht. En daarmee stuiten we op een tweede moeilijke zaak.

We leren op school veel van rekenen en taal, van wiskunde, aardrijkskunde en van wat al niet meer. Ook van het menselijk lichaam leren we nog iets, maar van de menselijke geest... weinig of niets. We weten wel aardig hoe de dode stof zich gedraagt. Maar hoe de menselijke psyche op allerlei omstandig-

heden en bejegeningen kan reageren bleef ons vreemd.

Als de vader in bovengenoemd geval meer van de puberteit had geweten, had hij misschien anders tegenover het gedrag van zijn zoon gestaan. Ook als hij geweten had wat onze psycholoog over luiheid bij kinderen vertelt:

Een kind dat psychisch gezond functioneert, is van nature actief. Luiheid, inactiviteit bij een kind, is een duidelijke aanwijzing, dat er iets mis is met dat kind.

Als de vader dit inzicht had gehad, dan had hij de jongen niet bij een strenge leraar in huis gedaan, maar dan was hij met hem naar een Medisch-Opvoedkundig Bureau gegaan, om daar raad in te winnen over hoe de jongen moest worden behandeld en aangepakt.

En als de moeder in het andere geval had kunnen voorzien, dat zij onbewust haar eigen doeleinden nastreefde met die Handelshogeschool en zij er weet van had gehad, welke schade zij door haar drijven aan haar kind kon berokkenen, dan had ook zij misschien anders gehandeld. Want zelfs als er liefdeloosheid in het spel is, haalt men zich toch liever geen nare dingen op de hals.

Wat kunnen we er aan doen? Hoe kunnen we deze dingen voorkomen? Dat zijn de vragen, die u tenslotte stelt, Mej. C.

De overheid kan hier niet ingrijpen; de ouders hebben de macht over hun kinderen, schrijft u terecht.

En het heeft de schijn dat liefdeloosheid niet in liefde kan worden verkeerd en we verder machteloos staan. Maar dat is dan ook slechts schijn. In de aanpak van het geval van de astmatische jongen bij voorbeeld, die buitenshuis werd geplaatst en zijn moeder moest trotseren, zit namelijk mijns inziens een ernstig tekort. De moeilijkheid lag niet bij de jongen, maar bij de moeder en aan haar is verder geen aandacht besteed. Wanneer met haar diepgaand was gepraat, zou zij dan de ijdelheid van haar ijdelheid niet hebben kunnen leren doorzien? En zou zij niet op normale wijze kunnen liefhebben als haar ijdelheid haar niet meer in de weg zou staan? Moeten wij haar werkelijk het vermogen tot liefde voor haar kind ontzeggen? Of werd dit vermogen „alleen maar” overwoekerd door andere eigenschappen, die haar in hun ban hielden? Moest zij niet nog leren ontdekken wat in het leven belangrijk is en wat niet? Zouden bij haar de krachten, die wij in beginsel toch aan ieder mens toekennen, niet kunnen worden gewekt?

Over deze, bijzondere en algemene, levensaspecten hadden gesprekken van de moeder met een geestelijk raadsman kunnen gaan. De moeder zou zich hebben kunnen ontplooien tot een verder gerijpt mens. De zoon zou niet in de „trotseerverhouding” tot zijn moeder behoeven te blijven staan.

In die zin, Mej. C., zou er nog iets – of mag ik zeggen: veel? – kunnen worden gedaan. En daarom heeft het Humanistisch Verbond zijn instituut van geestelijke raadslieden ingesteld. Om geestelijke steun te bieden in de buitenkerkelijke wereld bij de levensmoeilijkheden, die aan geen van ons worden bespaard. Ook deze rubriek wil daar een bijdrage toe zijn.

Het huwelijkscontactbureau

In Mens en Wereld van 11 maart schreef ik in deze zelfde rubriek over het humanistische huwelijkscontactbureau. Sommige brieven hebben daaruit afgeleid, dat ze zich voor inschrijving bij dat bureau ook tot mij zouden moeten wenden. Dat is niet de bedoeling. Het bureau vormt een aparte afdeling op overigens hetzelfde adres. Men adresseere in zulke gevallen rechtstreeks aan: *Huwelijkscontactbureau, Oudegracht 152, Utrecht*. De bedoelde brieven heb ik doorgegeven.

Uw C. H. Schonk

Stijlmijmerij (2)

Mijn eerste gemijmer heeft al enkele reacties gewekt. „Goed”, schrijft een lezer, „hoe het niet moet weten we dus, maar hoe dan wel?” En een ander: „Kunt u niet een soort handleiding geven voor het opbouwen van een stijl?”

Jawel, zo in de trant van: „Hebt u papier en potlood klaar? Daar gaan we dan. Men neemt...” U voelt wel, die methode past wel voor een cake of een toetje, maar niet voor een stijl. Want wat is eigenlijk een stijl? In 't kort gezegd: dat is de manier, waarop enkelingen of groepen uitdrukking geven aan hun ideeën en zich daardoor onderscheiden van anderen. Zo kan men een eigen stijl onderkennen bij een kunstenaar, maar ook bij een volk of een gemeenschap. Men spreekt dan van een Picasso-stijl, van een Franse stijl, van een (vooroorlogse) jeugdbewegingsstijl.

Maar wanneer een schilder de „streken” van Picasso imiteert, een Hollander of Fries probeert te carnavallen en moderne jongeren trach-

ten jeugdbewegerig te doen door weer te gaan volksdansen of om kampvuren te gaan zitten, dan is er geen sprake van stijl, maar van naïverij.

Met andere woorden, een stijl kan alleen maar opbloeien uit een individu of een gemeenschap, maar dan ook alleen, wanneer er een rijke voedingsbodem aanwezig is. Of om het anders en misschien een beetje ouderwets te zeggen: het moet van binnen uit komen!

Dus geen handleiding en geen tips van hoe het kan? Nou, zo star zou ik het ook weer niet willen stellen. Want we kunnen wel degelijk door een voorbeeld geïnspireerd worden en een wenk of een aanwijzing behoeft nog niet tot imitatie te leiden.

Ik wil dus best nu en dan voor de opbouw van een eigen stijl wat elementen aandragen en ik houd mij daartoe ten zeerste aanbevolen voor voorbeelden uit de praktijk, maar ik ga het beslist niet doen op de wijze van die bomenkwe-

ker, die onder het motto „Doe het zelf” een cursus „Bouw uw eigen boom” op touw zette. De ene week stuurde hij zijn cursisten een mand schors, de volgende een bos takken, vervolgens verscheen er een zending bladeren voor de deur en de laatste aflevering bestond uit een fraaie stronk, vergezeld van een handleiding, hoe van dit alles een boom te maken. Het resultaat zal in vele gevallen, op z'n Amsterdams gezegd, wel een lekker fikkie zijn geweest.

Nee, we spreken af, we gaan eerst inventariseren wat er al zo hier en daar aan het groeien is. Daartoe is het nodig, dat u de redactie van Mens en Wereld op de hoogte houdt van hetgeen u in de gemeenschap hebt geprobeerd, van wat er is geslaagd en van wat u beslist een volgende keer niet weer zal doen. Ook dit laatste is van belang, want wat in de ene kring niet aanslaat, doet het in een andere groep voortreffelijk. Uit dit bijeengegaaide materiaal zal ik u af en toe wat opdissen, al dan niet voorzien van aanwijzingen en misschien zelfs wel eens van afwijzingen.

En over die voedingsbodem, waar ik hierboven op doelde, kunnen we best de volgende keer eens wat met elkaar babbelen. Styliet

Marie

Toen ik de wachtkamer van onze dokter binnenkwam, waren er drie mensen voor me: een heer van middelbare leeftijd en twee wat oudere dames.

Dit doet me ineens denken aan een opstel, dat we vroeger op school eens moesten maken over: „De wachtkamer van de dokter”.

Dat waren van die onderwerpen, waar je je fantasie zo heerlijk de vrije teugel kon laten en kon uitweiden over praatzieke juffrouwen, huilende kinderen en ziektegeschiedenissen van de hele familie, want zonder dit alles leek ons een dokterswachtkamer niet denkbaar.

In de wachtkamer, die ik hier bedoel, wordt echter zelden een woord gesproken. De mensen zitten er stil en geduldig, soms bladerend in een tijdschrift, hun beurt af te wachten en er zou dus weinig anders van te vertellen zijn, dan dat het er altijd behaaglijk warm is en dat deze kamer voor mij, toen mijn kinderen nog klein waren, lange tijd het enige oord op aarde was, waar ik een poosje rustig voor me uit kon zitten staren en aan alles of desnoods aan niets kon denken, zonder een blok of een bal tegen m'n hoofd te krijgen of bestormd te worden door talloze vragen, van „Wat doe je daar?” „Waarom zit je zo?” „Waar denk je aan?” „Waar kijk je naar?” en „Wat zie je daar?”

Nee, hier kun je zitten. Gewoon zitten en kijken, lang of kort, maar in ieder geval ongestoord.

Ik zette me dus in een gemakkelijke stoel neer en keek naar buiten. Al spoedig waren mijn gedachten ver over de huizen aan de overkant met hun saaie, dichte vitrages heen-gezweefd en dacht ik heerlijk aan niets meer. Wat een weelde!

Het belletje rinkelde. De heer stond op, groette en verdween.

Alles werd weer stil en ik stond net op het punt opnieuw weg te soezen, toen er een stem klonk. Zacht en, waarschijnlijk om mij,

een beetje aarzelend, zei de ene dame tegen de andere:

„Je moet maar niet mee naar binnen gaan, Marie. Ik kan het alleen wel. Ik zal heus alles zeggen!” Maar de dame, die met Marie was aangesproken, schudde vastberaden het hoofd: „Geen sprake van! Ik ga met je mee. Ik weet precies hoe dat gaat. Jij bent nerveus en dan vergeet je de helft te vertellen. En dat kan net belangrijk zijn, want de dokter moet alles weten. Hoor je, alles! Anders kan die man toch niks doen!”

Zuchtend deed de eerste er het zwijgen toe, maar na een poosje begon ze weer, zeurend als een kind: „Echt, Marie, ik heb vannacht uren wakker gelegen en over alles goed nagedacht. Ik heb het wel twintig keer voor mezelf herhaald. Heus, wel twintig keer en ik weet het nu allemaal wel. Ik zal echt niets vergeten.”

Er kwam een diep medelijden in me op met deze vrouw, maar Marie bleef onvermurwbaar. Ze moest en zou mee en trouwens, wat praatte ze, ze had het aan de kinderen beloofd! De kinderen hadden het haar zelf gevraagd. „Tante Marie”, hadden ze gezegd, „gaat U nou met moeder mee! U kunt het allemaal veel beter vertellen! U weet, hoe moeder is, ze is nerveus en als ze bij de dokter zit, vergeet ze misschien het voornaamste en dan schieten we d'r nog niets mee op!”

Nee, er viel niet aan te tornen, ze had het de kinderen beloofd en ze zou haar belofte houden. Leuk was het niet, dat gaf ze toe, maar het moest!

Ik zat ondertussen doodstil naar de top van een boom te staren en durfde nauwelijks te ademen, uit angst dat ze zouden merken, dat ik luisterde.

Maar de gezusters waren mijn aanwezigheid blijkbaar helemaal vergeten en kibbelden naar hartelust over alles en nog wat. Er was geen enkel onderwerp, waar ze het

over eens konden worden en telkens als het refrein van een ballade, kwam er steeds weer smekend tussendoor de verzuchting: „Heus, Marie, ik kan echt wel alleen...” Maar Marie ging daar al niet eens meer op in. Hier kon alleen de bel nog maar uitkomst brengen en na enig gestommel op de gang, dat erop wees, dat de meneer aan het vertrekken was, klonk dan ook eindelijk het verlossende sein, dat ze binnen mochten komen.

En daar gingen ze. De patiënte had na een allerlaatste poging van: „Heus...” haar verzet laten varen, want Marie was zwijgend opgestaan en volgde haar op de voet de kamer uit.

Toen ze weg waren, stond ik op en ging voor het raam staan.

„Wat een mens”, dacht ik geërgerd, „als ze nou zo dolgraag willen, dat die dokter alles weet, waarom bellen ze 'm dan niet op! Dan had die arme ziel daar tenminste rustig kunnen uitpraten, zonder die spin erbij!”

Terwijl ik hierover nog stond na te simmen, ging achter me zachtjes de deur open.

Zonder omkijken wist ik het: Marie — door de dokter teruggestuurd!

Ze had gefaald en ging met een stuurs gezicht naar buiten zitten kijken, om deze slag te verwerken. „Wat zou ze nu straks tegen 'de kinderen' zeggen?” vroeg ik me af. „En mij zit ze natuurlijk ook naar een andere planeet te wensen!”

Na een poosje kwam de patiënte terug. Ze leek me beslist minder verdrietig en kon zelfs een vaag lachje produceren. Tegen Marie...

Maar Marie kon het niet waarden en liep nors en zonder groeten langs me de wachtkamer uit.

„Wat kijkt U vrolijk!” zei de dokter, toen ik binnenkwam.

„Ja”, zei ik, „dat kan wel. Ik dacht aan iets!”

A.-S.

Lezingen voor de radio

9 april, 9.45 uur (VARA): C. H. Schonk „Humanisme: een levensovertuiging”.

16 april, 9.45 uur (VARA): J. Bijleveld „Denken en doen”.

23 april, 9.45 uur (VARA): mr. H. Singer-Dekker „Waarom is zij toch niet getrouwd?”

U kunt zich op de wekelijks verschijnende teksten van de lezingen abonneren door overschrijving van f 4,— per jaar op giro no. 58 t.n.v. de Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Voor leden van de luisterkring f 3,— per jaar. Losse nummers f 0,25.

* De uitzendingen voor de AVRO-microfoon vinden steeds plaats op de eerste dinsdag van de maand, des middags van 4 uur tot 4.15 uur.

Mens en Wereld

verschijnt om de veertien dagen

Hoofdredacteur: P. W. van der Vliet
Redactieraad: Mr. H. Singer-Dekker, dr. H. Bongers, prof. dr. J. C. Brandt-Corstius, R. de la Rie, mr. dr. H. J. Roethof, H. A. Scheltes, J. van Straten

Redactiesecretaris:
H. P. Danz, Schieweg 87c, Rotterdam 4, telefoon 80641

Administratie, abonnementen en advertenties:

Oudegracht 152, Utrecht, telefoon 1 01 63; postgiro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag
Kleine advertenties f 0,20 per woord

Abonnementsprijs voor leden van humanistische organisaties f 5,— per jaar, voor niet-leden f 7,50, buitenland f 8,—; losse nummers f 0,30.

IK denk er ZO over

Morele Herbewapening

Ik schrijf u naar aanleiding van het artikel Gevaarlijke herbewapening verschenen van de pen van de heer Van Opijnen in de aflevering no 5 van Mens en Wereld.

Ik ben geen aanhanger van de Morele herbewapening, geen katholiek en geen lid van een rechtse partij, zodat het artikel mij niet persoonlijk raakt. Het trof mij echter een parafraze te zien van hetgeen men in Praag te lezen krijgt.

Waarom al de hysterische opwindings, hatelijke insinuaties, verdraaiing van feiten? Waarom moet het Humanistisch Verbond zich zo op de tenen getrapt voelen wanneer ergens een organisatie het over de coëxistentie en de fellow-travellers heeft? Had de M.H. een dergelijk verwijt gericht aan het adres van het Humanistisch verbond of hoe komt men er bij om zich dit zo aan te trekken dat men het humanistisch beginsel: eerbied voor andermans overtuiging overboord gegooit heeft? Zijn wij humanisten nu ook een middeleeuwse sekte geworden?

Staat het Humanistisch Verbond inderdaad achter dit artikel? Acht het H.V. het op zijn weg zich met de internationaal-politieke kwesties zoals de coëxistentie, vredesacties, infiltratie enz. te bemoeien en zo ja, aan welke kant? Wil men inderdaad ook in naam van de vrijheid van mening tegen dezelfde vrijheid ageren?

U hoeft op deze vragen niet te antwoorden, maar ik zou U voor een geruststellend antwoord dankbaar zijn. Als bestuurder van de Humanitas heb ik bindingen met het Humanistisch Verbond en ik had eerbied voor deze beweging.

K. Remes

Onderschrift

De redactie van Mens en Wereld staat achter dat artikel.

Uit naam waarvan ligt het op onze weg ons hiermee te bemoeien, en aan welke kant? Uit naam, en aan de kant van de oprechtheid.

Getuigt dit artikel van „hysterische opwindings, hatelijke insinuaties, verdraaiing van feiten”? Mogen we er nog één controleerbaar – zij het oud – feit aan toevoegen?

In een interview met William A. H. Birnie, gepubliceerd in de New York World-Telegram van 26 augustus 1936 zei Frank Buchman: „I thank heaven for a man like Adolf Hitler, who built a front line of defense against the anti-Christ of communism”. („Ik dank de hemel voor een man als Adolf Hitler, die een verdedigingsfront opbouwt tegen het anti-Christendom van het communisme”) voorts: „Human problems aren't economic. They're moral, and they can't be solved by immoral measures. They could be solved within a God-controlled democracy, or perhaps I should say a theocracy, and they could be solved through a God-controlled Fascist dictatorship”. (De menselijke problemen zijn niet van economische aard. Het zijn morele problemen, en zij kunnen niet worden opgelost door immorele maatstaven. Zij kunnen worden opgelost in een door God geleide democratie, of ik zou zeggen misschien een theocratie, en zij konden worden opgelost door een door God geleid Fascistisch dictatorschap.”)

Een volledige fotokopie van het artikel in de N. Y. World-Telegram kan inzender vinden in het tijdschrift Gard Sivik van sept./okt. 1960, via de boekhandel verkrijgbaar.

Wie een beweging die van dgl. „leiders” uitgaat wantrouwt, is daarom nog geen fellow-traveller van het communisme. Misschien kan inzender begrijpen dat er zo velen zijn in het Humanistisch Verbond, waarvoor hij – tot nu toe – eerbied ... had.

Red.

Humanistische inquisitie

Met verbazing zullen velen het artikel van de heer P. D. van Roijen in de rubriek „Ik denk er zo over” in M. en W. van 11 maart gelezen hebben. Het bevat een aanval op de schrijver van „Kritisch Allerlei”, die in M. en W. van 28 januari met instemming de heer J. J. M. D. van Krevel citeert, die stelt dat Christendom en Humanisme niet zo diametraal tegenover elkander staan als velen wel denken. De schrijver van „Kritisch Allerlei” meent zelfs, dat een gelovige in een persoonlijke God een plaats kan vinden in het Humanistisch Verbond. Dit is de heer Van Roijen te gortig en hij dreigt (sic!) zelfs met uittreden uit het Verbond, mochten er meerderen zijn, die een dergelijke mening huldigen en trachten uit te dragen.

Mag ik dan, geachte heer Van Roijen, daar een poging toe wagen?

De mens stuit in zijn levensvragen op essentiële punten, waar hij met zijn verstand geen verklaring voor kan vinden en waarvan hij aanvoelt, dat hij dat ook nooit zal kunnen. Waarom leef ik, hoe kom ik hier, wat is de dood? Het zijn vragen naar het principieel niet kenbare; het mysterie, de natuur, de transcendentie, God. Vragen, die in ons leven meespreken, en een persoonlijke verhouding tot dat niet kenbare kruisen, vandaar de uitgebreide terminologie. De een negeert het, de ander ervaart het, de derde ontmoet het. Vanuit zijn vertrouwen in de autonomie van de mens ontmoet de derde het niet kenbare, zoals men slechts ontmoeten kan: nl. als iemand, een persoon, een persoonlijke God. Het geloof wordt hem daarna als een bevestiging van deze ontmoeting geschonken. Hij zal over deze ontmoeting met anderen van gedachten willen wisselen, zal echter nooit zijn ervaring aan een ander willen of kunnen overdragen. Hij zal zich in zijn leven met anderen door de menselijke autonomie laten leiden, is een Humanist, die zich in het H.V. op zijn plaats voelt, en ziet zijn autonomie bevestigd in zijn ontmoeting met God, telkens wanneer hij zich de levensvragen realiseert.

Mij dunkt, dat zowel de „heer Van Krevel als de schrijver van „Kritisch Allerlei” geïnspireerd zijn door het boek van Karl Jaspers: Het Philosophisch Geloof, een boek, dat ik de heer Van Roijen aanraad te bestuderen.

A. Nieuwland

Nieuwe toetssteen der waarheid

Met vreugde en dank aan de heer Van Roijen werd ik verrijkt met een nieuwe toetssteen der waarheid. Lees ik niet in zijn opmerkingen in de rubriek „Ik denk er zo over” in Mens en Wereld van 11 maart 1961, dat voor een persoonlijk zo fundamenteel vraagstuk als het al dan niet waarachtig zijn van de persoonlijk-gods-idee het geschil zal worden beslecht door onze Algemene Vergadering? Eerbied en hulde voor de helft + 1! En de ketters naar de brandstapel!

Maar toch... is het slechts eerbiedige schroom, die mij doet aarzelen 's heren (Van Roijen) licht onbevange te aanschouwen? Ik aarzel inderdaad, maar het is veeleer de twijfel van de humanist, die niet alleen twijfelt aan christendom en openbaring, doch evenzeer aan het uiteindelijk alleen-geldig zijn van de menselijke rede.

Het geloof in een persoonlijke god is niet een visie op het gebeuren waarin wij geplaatst zijn, die óns aanspreekt, die óns „redelijkerwijze” mogelijkheden tot benadering van het ware verband der dingen biedt. Maar waarom zouden wij hen wie zulk een gods-idee wel uitzicht verschafft, niet aanvaarden als mede-leden in het Humanistisch Verbond?

De heer Van Roijen stelt wel, dat geloof in een persoonlijk god niet op rede en ervaring kan

berusten, maar wij kunnen evengoed beweren, dat aanvankelijk juist de ervaring heeft geleid tot het persoonlijk-gods-idee. (Mens zijn = macht hebben over „alle schepselen; god zijn = macht hebben over mensen; dus god = hoger mens.) Eerst later opkomend inzicht moet die idee weer verwerpen.

Bij dit alles is nog geen openbaring van node. Wanneer ik nu in de beginselverklaring lees

„de humanistische levensovertuiging wordt gekenmerkt door het pogen om leven en wereld te verstaan met een beroep op menselijke vermogens en zonder uit te gaan van bijzondere openbaring”.

dan zie ik formeel nog geen dringende reden om de persoonlijk-gods-idee-aanhangers te excommuniceren, want dat wordt toch bedoeld als de zaak wordt gesteld in de vorm „zij er uit of ik er uit”.

Ik meen, dat het „tot hiertoe en niet verder” eerst enige stappen verder op onze gemeenschappelijke weg wordt ontmoet, namelijk daar, waar voor de persoonlijke overtuiging een algemene gelding wordt bedongen tegen de (algemeen geldende) rede in. Eerst dan gaan de wegen uiteen, wat mij betreft met zekere weemoed, omdat wij beiden streven naar een waarheid, waarvan we vermoeden dat het ook het Enig Ware zal zijn.

Laten we verheugd zijn, dat de beginselverklaring nog spreekt van „menselijke vermogens” en niet van „rede”. Dit laat tenminste de deur open voor die delen van de menselijke geest (mag dit woord??) die niet door de rede worden gedekt. Hierdoor wordt de voortdurende bereidheid zich in denken en doen redelijk te verantwoorden niet tekort gedaan, maar soms zullen we moeten erkennen, dat de rede (nog) niet toereikend is om alle denken op zijn waarheids- c.q. onwaarheidsgehalte te toetsen. In die gevallen een taboe over die gedachten uit te spreken zou mij niet aantrekkelijk voorkomen.

Wanneer dan ook de Algemene Vergadering met een resoluut „neen” zou reageren, dan zou ik menen, dat zij op haar vlucht voor de Charybdis van de orthodoxie van het christendom zich stortte in de muilen van de Scylla der humanistische dogmatiek.

Ik denk er dus zó over en zal nu het humanistisch vertrouwen van de heer Van Roijen wel voor immer hebben verspeeld.

H. Kesler

Mededeling

M.i.v. mei 1961 zal het kantoor van het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152 te Utrecht, zaterdags gesloten zijn.

VIERWOUDSTEDENMEER

In comfortabele flat bij Hollandse familie grote kamer met balkon te huur.

Voor 2 personen Zw. fr. 8 per dag + kleine kurtaxe. Gebruik van keuken, bad en bedlinnen inbegrepen.

Nog vrij tot 22 juli.

Gegadigden voor de gehele flat met 4 à 5 slaapplekken voor het tijdvak 13-26 augustus kunnen mede aanvragen. Fam. Planta, Fischmattstr. Buochs (nidw).

Jongeman, 32 j., goede positie, zoekt ser. kennis-making met meisje tot 30 j., geen danstype. Br. m. f.o.e.r. onder no. april 2 aan het bureau van dit blad.

Zakenman, betere middenstand, zoekt eerlijke en betrouwbare levenspartner, geen danstype, tot 28 jr., liefst N. des lands. Brieven ev. met foto onder no. april 1 aan het bureau van dit blad.

ZEDDAM-MONTFERLAND

In deze prachtige landelijke en bosrijke omgeving vindt U werkelijk rust. Tussen korenvelden, dicht bij de bossen: Pension „Wijde Blick”. Uitstekende verzorging. Bij weekverblijf f 8,- p.p. p.d. Telef. 08345-493.

Mogen wij onze lezers nog eens attent maken op de volgende door het Humanistisch Verbond uitgegeven brochures?

U kunt deze verkrijgen tegen de er achter genoemde prijzen.

Wat ben ik eigenlijk?	f 0.25
Dit wordt gedaan	- 0.30
Een verrassende ontmoeting	- 0.25
Het rassenprobleem	- 0.25
Onze kinderen tussen Humanisme en Christendom	- 0.75

Een volledige brochurelijst wordt U op Uw verzoek gaarne toegezonden.

Ook de buitenkerkelijke leden van de Partij van de Arbeid hebben een organisatorisch centrum nodig

DE HUMANISTISCHE WERKGEMEENSCHAP is dit centrum!

Het orgaan van de H.W.G. is het maandblad

„VERNIEUWING”

onder redactie van Karel Timmerman

Abonnementsprijs f 1,20 per jaar

Een proefnummer wordt U gaarne toegezonden door het Secretariaat Haagweg 210 - Leiden

MENS EN KOSMOS

Gewijd aan de studie van godsdienst, wijsbegeerte en wetenschap met hun grensgebieden, onder redactie van N. van Gelder, Dr. H. Groot, Mr. N. Kluwer, P. Krug en Dr. D. H. Prins. Abonnementsprijs f 10,- per jaar (6 nummers). Losse nummers f 1,75. Vraagt toezending gratis proefnummer en catalogus van uitgaven op geestelijk gebied bij de uitgever N. KLUWER - DEVENTER. Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

zeilkamp 1961 - langweer (fr.)

Na het geslaagd zeilkamp in 1960 wordt bij voldoende deelname in 1961 opnieuw een familie-zeilkamp gehouden en wel van 5 t/m 19 augustus 1961. Prijs f 65,- per week (alles inbegrepen). Opgaven zo spoedig mogelijk.

Voor volledige inlichtingen: Oudegracht 152, Utrecht (030) 1 01 63.

In uw hart

verkiest U eigenlijk crematie?

Maar U zoudt er eerst iets meer van willen weten!

Vraagt dan vrijblijvend inlichtingen aan de

VERENIGING VOOR FACULTATIEVE CREMATIE

Riouwstraat 186 — 's-Gravenhage

Tel. (070) 55 47 97

Niet alleen de kerkelijken hebben hun wezenverzorging.

De Weezenkas

Vereniging tot opvoeding en verzorging op humanistische grondslag neemt op zich de verzorging van de wezen der buitenkerkelijken

Sluit U daarom aan bij deze vereniging

Inlichtingen omtrent lidmaatschap bij de Secretaris: J. de Leeuw, Herengracht 62, Amsterdam-C.

INDEX-BENADERINGS-POLIS

Inlichtingen omtrent deze nieuwe vorm van levensverzekering, gebaseerd op kosten van levensonderhoud, worden verstrekt door de erkende Assurantietussenpersonen en de

N.V. Levensverzekering-Mij „AURORA”

Opgericht 1887

HERENGRACHT 62 - AMSTERDAM

kinderkamp

De buitenwerk-commissie van het Humanistisch Verbond organiseert in de week van 29 juli t/m 5 augustus, zoals reeds een reeks van jaren een kinderkamp in Elspeet, voor kinderen van 10 t/m 12 jaar.

De prijs bedraagt f 39,50 incl. f 2,- zakgeld. Dit kamp, waar de kinderen volop kunnen genieten en op de hoogte worden gebracht van de flora van de Veluwe, geniet reeds een uitstekende reputatie en staat onder leiding van de heer en mevrouw J. Weggelaar - Erasmusgracht 23-III - Amsterdam - Tel. 020-83919. Aanmeldingen: Centraal Bureau Humanistisch Verbond - Oudegracht 152 - Utrecht.